

RAZMAH KULTURNOG STVARALAŠTVA U NOR-u 1944. GODINE

Bilježeci u predahu borbi najneposredniju stvarnost ratne svakodnevice i vlastitih emocija, hrvatski su umjetnici ostavili jedinstvene zapise patnje i stradanja ali i snage, i otpornosti naroda i boraca u vremenu najtežih iskušenja

Publicistika narodnooslobodilačkog pokreta ostvarila je u 1944. godini izvanredan razmah. Na oslobođenom i okupiranom teritoriju Hrvatske izdavala se golema količina partizanske štampe. Tjedno je izlazilo više od sto tisuća primjeraka raznih novina: od centralnih listova, koje su izdavala rukovodstva NOP-a, preko mnogobrojnih oblasnih, okružnih, kotarskih, gradskih i općinskih tiskovina, do vojne štampe, koju su izdavale mnogobrojne jedinice Narodnooslobodilačke vojske Hrvatske, od četa do korpusa i Glavnog štaba Hrvatske.

U to vrijeme izlazili su na oslobođenom području „Slobodni dom“, glasilo Izvršnog odbora Hrvatske seljačke stranke i „Srpska riječ“, glasilo Srpskog narodnooslobodilačkog kluba vijećnika ZAVNOH-a. Stvoren je brojni kadar partizanskih novinara, urednika, publicista, reportera i dopisnika, regrutiran iz redova boraca i aktivista narodnooslobodilačkog pokreta, intelektualaca, radnika i seljaka.

Velik broj progresivnih pisaca i umjetnika Hrvatske priključio se narodnooslobodilačkom pokretu i na oslobođenom teritoriju nastavio svoje kulturno-umjetničko djelovanje. Pred njima se nalazila herojska epopeja narodne revolucije kao neiscrpna, do tada nepoznata i neistražena tema, koju je trebalo izraziti perom, dlijetom, bojom ili tonom. Književnici su satavljali tekstove za recitacije, pisali pjesme, jednočinke, skečeve za kazališne grupe, te stvorili mnogobrojna veća prozna, pjesnička i dramska djela. Na oslobođenom području Hrvatske (u Delnicama, Crnoj Lokvi i

Topuskom), 1944., tiskana su tri izdanja poeme Ivana Gorana Kovačica „Jama“, od kojih je izdanje iz Topuskog s ilustracijama Zlatka Price i Ede Murtića.

Likovno stvaralaštvo u NOB-u započelo je već 1941. i 1942. godine s djelima Marina Detonija, Zlatka Price i Đure Tiljka, da bi se u toku NOB-a izvanredno razvilo. U narodnooslobodilačkoj borbi sudjelovalo je više od stotinu likovnih umjetnika Hrvatske, a velik broj na okupiranom području pomagao je narodnooslobodilački pokret. U toku 1944. godine održane su tri velike izložbe likovnih ostvarenja umjetnika partizana u Topuskom, Hvaru i Splitu.

Stvoren je i poseban tip partizanskog kazališta koje je, iznoseći pred najšire narodne slojeve tematiku iz partizanske borbe, postalo kazalište narodnog otpora, učvršćivalo uvjerenje naroda u njegovu pobjedu i pokretalo ga u borbu. Partizanski kazališni život razvijao se u brojnim kazališnim grupama i družinama koje su djelovale i u jedinicama NOV Hrvatske i u pozadini. Na oslobođenom području Hrvatske, 1944., djelovale su dvije centralne, 24 oblasnih i okružnih kazališnih družina i više od tisuću manjih kazališnih skupina, orkestrara i pjevačkih zborova. Posebna uloga u razvoju partizanskog kazališta pripada Kazalištu narodnog oslobođenja Jugoslavije stvorenom od grupe glumaca Hrvatskog narodnog kazališta iz Zagreba, koji su još sredinom 1942. godine došli u partizane.

Razvijala se i partizanska glazba: najmasovnija vokalna, instrumentalna i vokalno-instrumentalna. Osnovani su mnogobrojni pjevački zborovi, omladinske pjevačke grupe, orkestri limene glazbe - kako u vojnim jedinicama tako i pri kulturno-propagandnim odborima i kazališnim družinama u pozadini. Glazbeni programi sastojali su se od partizanskih pjesama, narodnih pjesama i koračnica, ruskih, španjolskih i ostalih revolucionarnih pjesama i originalnih djela kompozitora partizana. Kako se je u toku NOB-a u Hrvatskoj afirmirala glazbena kultura, dokazuje i činjenica da je sredinom 1944. nekoliko istaknutih glazbenika iz Zagreba na oslobođenom području izvodilo brojne glazbene priredbe s izvanrednim koncertnim repertoarom.

U punom jeku oslobodilačkog rata kulturni radnici Hrvatske, sudionici narodnooslobodilačkog pokreta, sastajali su se na oslobođenom području da bi raspravljali o problemima kulture, umjetnosti i prosvjete. Književnici, umjetnici, publicisti i ostali stvaraoci su, na inicijativu ZAVNOH-a od 25. do 27. lipnja 1944., u Topuskom održali Prvi kongres kulturnih radnika Hrvatske na kojem su sudionici pretresali povezivanje umjetničkog stvaralaštva s borbenom tradicijom i oslobodilačkom borbom naroda Hrvatske.

Bojan **Mirosavljev**